

Latvijas skolotāju kopējās slimības kases Inčukalna sanatorija (1926–1940)

Dāvis Sosārs, Maija Pozemkovska

Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Latvija

Ievads. Latvijas skolotāju kopējā slimības kase tika dibināta 1923. gadā un bija viena no skaitliski lielākajām Latvijā. Tās mērķis bija sniegt palīdzību slimības un nelaimes gadījumos skolotājiem un viņu ģimenes locekļiem. Inčukalna sanatorija tika atvērta 1926. gada 31. janvārī skaistā, gleznainā vietā Gaujas krastā, un tā specializējās plaušu slimību, īpaši tuberkulozes, ārstēšanā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir apsekot Inčukalna sanatorijas darbību no tās dibināšanas 1926. gadā līdz nacionalizēšanai 1940. gadā, kad Latvija tika okupēta. Literatūras un dokumentu apskats tika veikts, izmantojot Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja krājuma dokumentus un muzeja bibliotēkas periodiku (Latvijas skolotāju slimības kases izdoto mēnešrakstu "Nākotnes Spēks" u. c.).

Darbā tika izmantotas avotu pētniecības un sistematizācijas metodes.

Rezultāti. Iepazīstoties ar pieejamiem materiāliem, jāsecina, ka Inčukalna sanatorija kā 20. gadsimta 20.–30. gadu veselības aprūpes sistēmas daļa ir pētīta ļoti maz.

Atklājot sanatoriju, tajā bija 25 gultas vietas, vēlāk to skaits palielināts līdz 30. Pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados sanatorijā gada laikā ārstējās vidēji 83 pacienti, kopā sanatorijā pavadot 8192 gultas dienas. Vidējais ārstēšanās ilgums – 96,4 dienas. 63% slimnieku bija slimības kases dalībnieki, 11% – viņu ģimenes locekļi, 26% – privātie apmeklētāji. Stāvokļa uzlabošanās tika panākta 72% pacientu, 20% – stāvoklis neizmainījās, bet 7% – pasliktinājās. Sanatorijā ārstējās 47% vīriešu un 53% sievietes. Pacientu sadalījums pa vecuma grupām: līdz 18 gadiem – 5%, no 21 līdz 30 gadiem – 44%, no 31 līdz 40 gadiem – 31%, no 41 līdz 50 gadiem – 18%, pēc 50 gadu vecuma – 2%. Pacients dienā izmaksāja vidēji 9,36 latus. Pacientu ārstēšanā izmantoja jātrogēni izraisītu pneimotoraksu, fizikālās metodes (kalnu saules lampas, diatermiju), dažāda veida injekcijas. Plaši tika lietota tāda metode kā saules procedūras guļamajos lieveņos. Vislielākais pacientu pieplūdums Inčukalna sanatorijā bija pavasara mēnešos (martā un aprīlī, respektīvi, mācību gada beigās).

Par sanatorijas teicamo darbību sabiedrības veselības uzlabošanā liecina tās direktoram Jānim Rozītim 1938. gadā piešķirtais 5. šķiras Atzinības Krusts.

Secinājumi. Inčukalna sanatorija plaušu slimību profilu pagājušā gadsimta 20.–30. gados ieguva augstās tuberkulozes incidences dēļ Latvijas skolotāju vidū. Sanatorija bija viens no slimības kases veiksmīgākajiem ieguldījumiem veselības aprūpes sistēmā. Konvencionāla tuberkulozes terapija kopā ar plašiem un pieejamiem rehabilitācijas (fizikālās, uztura, aeroterapijas) pasākumiem veicināja slimības samazināšanos un pacientu iespēju atgriezties darba vidē. Inčukalna sanatorija bija viena no labākajām un arī dārgākajām Latvijas slimības kases sanatorijām, jo tajā īpaša vērība tika pievērsta uzturam (ēdienu daudzībai), medikamentu sortimentam u. c. Jāatzīmē, ka 30–40% pacientu bija no Latgales, kaut gan viņi bija tikai 1/6 no slimības kases dalībniekiem, un tas liecina par Inčukalna sanatorijas prestižu.